

Рецензия

от проф. д-р Румен Иванов Стаматов –

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен

„доктор”

в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки;

професионално направление 3.2. Психология

докторска програма: Специална психология

автор: Митко Димитров Шошев

тема: „ПРИЛОЖЕНИЕ НА ХЕМОЕНЦЕФАЛОГРАФСКИ НЕВРОФИЙДБЕК ПРИ ДЕЦА С РАЗСТРОЙСТВА ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР“

1.Общо описание на представените материали

По избор от научното жури съм определен за негов член по процедурата за защита на дисертационен труд на тема „ПРИЛОЖЕНИЕ НА ХЕМОЕНЦЕФАЛОГРАФСКИ НЕВРОФИЙДБЕК ПРИ ДЕЦА С РАЗСТРОЙСТВА ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма: Специална психология. Автор на дисертационния труд е Митко Димитров Шошев – редовен докторант към катедра „Психология”, отчислен с право на защита.

Представеният от Митко Димитров Шошев комплект материали е на хартиен носител и е в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и чл.36 /1/ от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски”. Той включва всички необходими документи. Докторантът е приложил публикации и учебни материали.

2. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи.

Темата на дисертационното изследване е актуална в научно – изследователски и в практически аспект. Проблемите около аутизма при децата имат своята история, която обхваща дискусии върху природата на аутизма и възможностите на различните терапии. В предложеното изследване актуалността е изразена в опита да се постигне едно разширено разбиране на темата за аутизма, основано върху синтезирането на

различните разбирания върху това разстройство. Актуалността на темата се открива особено силно и в контекста на търсенето на ефективни интервенции за подобряване на състоянието на децата с разстройства от аутистичния спектър.

3. Познаване на проблема

Докторантът се опитва обосновано да постигне целта на дисертационното изследване, както и преследваните задачи със съответните методи на теоретичното и емпиричното изследване. Използвани са основни концепции и теории в областта на разстройствата от аутистичния спектър. Аутизмът е разгледан на различни равнища – когнитивно, поведенческо, комуникативно, биогенетично и неврологично. Очертани са различните видове аутистични разстройства, както и факторите, които влияят върху тяхното развитие. Разгледани са основните тенденции при лечението на аутизма, както и различните интервенции. Анализът е изключително задълбочен, което очертава възможност за проблематизиране на разбиранията върху ефективността на отделните интервенции и за разкриване на възможностите на неврофийдбек тренингът за положителното повлияване на симптомите при разстройствата от аутистичния спектър, както и за успешното повлияване на общото състояние на децата. Представено е съдържателно описание на неврофийдбек тренинга, чрез обстоен исторически преглед и заедно с това процедурите по неговото организиране. Считам за изключително интересно съдържателното разширяване на полето на интервенциите и на опита неврофийдбек тренинга да се обвърже с различни обучителни програми, което открива възможности за по-ефективното повлияване върху състоянията на децата с разстройва от аутистичния спектър.

4. Методика на изследването

Методиката отразява основния замисъл на изследването и на концептуалното му осмисляне. Самата методика включва набор от въпросници:

- Въпросник за оценка на лечението на деца с разстройства от аутистичния спектър (АТЕС), обхващащ 77 твърдения, обозначени от дисертанта като показатели, разпределени в 4 категории, представящи развитието на децата с разстройството от аутистичния спектър. Въпросникът е предназначен за оценка на ефектите от прилаганата терапия при деца с аутизъм.
- Въпросник за ресурсни учители, работещи с деца с разстройства от аутистичния спектър, включващ 17 въпроса. Въпросникът е насочен към проучване на продължителността на работа на ресурсния учител с дете с разстройство от аутистичния спектър, използваните методи за работа с деца и родители и необходимостта от включване на нови.
- Въпросник за специалисти, работещи с деца с разстройства от аутистичния спектър, също включващ 17 въпроса. Въпросникът е насочен към проучване на информираността на специалистите върху съществуващите методики за работа с деца с разстройства от аутистичния спектър, както и необходимостта от въвеждане на разнообразни методи.
- ХЕГ неврофийдбек тренинг сесии.

Предложените въпросници оценяват ефектите от неврофийдбек тренинг по различни измерения, както и трайността на промените във времето. Въпросниците притежават необходимите психометрични характеристики, което осигурява обективно интерпретиране на емпиричните данни и постигане на предвидената цел, на задачите, произлизащи от нея и обосновават заключенията по отношение на формулираните хипотези.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 210 страници в основния текст, който включва 22 таблици, 10 фигури, 30 графики, 62 диаграми и 5 схеми. Структурата включва увод като въведение в изследователската тема, четири глави, изводи, заключение и литература. Библиографията е със 147 заглавия на български, руски и английски език. Самото изследване е структурирано в две части – теоретична, която представя основните концепти, около които се изгражда изследването и емпирична, която е представена от цели, задачи, хипотези, инструменти на изследването с подробно описание на психометричните характеристики и различните анализи, в контекста на формулираните хипотези. Представените анализи и изводи са представителни за усилията на докторанта и подкрепят верификацията на получените резултати. Представеното изследване открива че:

-ХЕГ неврофийдбек тренинг е с позитивни влияния при деца с разстройства от аутистичния спектър с различна тежест на нарушение;

-ХЕГ неврофийдбек тренинг оказва влияние върху общото състояние на децата с разстройство от аутистичния спектър;

-ХЕГ неврофийдбек тренинг подобрява комуникативните способности на децата с РАС;

- ХЕГ неврофийдбек тренинг подобрява възможностите за общуване при децата с РАС;

- ХЕГ неврофийдбек тренинг отчита тенденция на позитивна промяна в поведенческата и сензорната сфера при децата с РАС;

- ХЕГ неврофийдбек тренинг се съчетава и с други методики при работата с деца с РАС.

6. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

За оценката на едно дисертационно изследване могат да се приемат следните критерии:

-новост – собствен принос при решаването на изследователския проблем;

-научна ерудиция, изразена в обективността и коректността на представените идеи и възгледи при теоретичното разглеждане на темата и при обзора на литературните изследвания както и в подбора на методиките и анализа на емпиричните данни;

-подробно описание на методиките на изследването и на техните психометрични характеристики;

-коректно представяне на емпиричните данни като се използват статистически методи и анализи на резултатите;

-авторски приноси и препоръки, относно използването на резултатите от научните изследвания.

Приносите на Митко Димитров Шошев са съдържателно обобщени и отговарят на проведеното изследване. Като цяло цяло бих искал да отбележа следните положителни моменти:

- проследена е траекторията на развитието на отделните видове разстройства от аутистичния спектър - очертани са социо-комуникативните, когнитивните и поведенческите особености на РАС;
- представено е съдържателно описание на ХЕГ неврофийдбек тренинга, както и на неговите възможности за подобряване на състоянието на децата с РАС; върху основата на ретроспективен сравнителен контент – анализ са обобщени концепции и принципи на работата на биофийдбек тренинга;
- апробиран е теста АТЕС, за да се установи терапевтичното въздействие на ХЕГ неврофийдбек тренинга при деца с РАС.
- емпирично е потвърдено положителното влияние на тренинга върху сензорното, двигателното, емоционалното и комуникативното развитие на деца с РАС от перспективата на времето, изследване на деца с РАС с ХЕГ неврофийдбек е първо за България;
- описан е механизма на действие на ХЕГ неврофийдбек тренинга при деца с разстройства от аутистичния спектър;
- конструирани са авторски въпросници за ресурсни учители и специалисти относно информираност и професионални компетенции за приложимост на неврофийдбек тренинга в практиката
- изследването е с насоченост към конкретната практика, считам за особен принос опита да се търсят пътища за обединяването на различни подходи за подобряването на състоянието на децата с РАС.

Това ми дава основание да отбележа, че изследването има приноси, които могат да намерят израз в съвременните практики насочени към позитивното развитие на децата с РАС и в опитите за разработването на адекватни обучителни програми.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на темата на дисертационния труд са под формата на статии и отговарят на изискванията.

9. Лично участие на докторанта

Митко Димитров Шошев е бил редовен докторант към катедра „Психология”. Той е реализирала самостоятелно цялото дисертационно изследване. Текстът, получените резултати и приноси са негово лично дело.

10. Автореферат

Авторефератът съдържа основните постановки в дисертационния труд, резултатите и техния анализ. Считаю, че е адекватен на дисертационния труд и обективно отразява теоретичните анализи и основните резултати, представени в съдържанието на изследването.

11. Лични впечатления

Бих искал да отбележа, че Митко Димитров Шошев притежава задълбочени познания в изследвана област, съчетани с отговорност и с оригинален подход към емпиричното разглеждане на темата за възможностите на ХЕГ неврофийдбек тренинга за подобряване на състоянията на децата с РАС.

12. Препоръки за бъдещо използване

Предлагам основния текст на дисертацията да се разшири като се наблегне на възможностите за интегрирането на ХЕГ неврофийдбек тренинга с останалите методи насочени към подобряването на цялостното състояние на децата с РАС.

Заклучение

Дисертационният труд показва, че докторанта Митко Димитров Шошев притежава задълбочени познания по темата на дисертацията. Смятам, че кандидатът отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС, Правилника за развитие на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски”. След изтъкнатите аргументи, както и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на научното жури да гласува положително и да присъди образователната и научна степен „доктор” на Митко Димитров Шошев, за което давам и своя утвърдителен вот.

18. 09. 2016 г.

Рецензент:

/проф. дпн Румен Стаматов/